

UCHWAŁA

Dnia 29 listopada 2017 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Henryk Pietrkowski (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Władysław Pawlak

SSN Maria Szulc

Protokolant Anna Banasiuk

w sprawie z wniosku wierzyciela C. Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością spółki komandytowej w B.

przeciwko dłużnikom M. W. i D. W.

o nadanie klauzuli wykonalności,

po rozstrzygnięciu w Izbie Cywilnej na posiedzeniu jawnym

w dniu 29 listopada 2017 r.,

zagadnienia prawnego przedstawionego

przez Sąd Apelacyjny w P.

postanowieniem z dnia 18 maja 2017 r.,

"Czy przekształcenie spółki handlowej w inną spółkę handlową powoduje przejście uprawnień w rozumieniu art. 788 § 1 k.p.c.?"

podjął uchwałę:

Przepis art. 788 § 1 k.p.c. nie ma zastosowania w razie przekształcenia spółki handlowej w inną spółkę handlową na podstawie art. 551 § 1 k.s.h.

UZASADNIENIE

Wierzyciel – C. spółka z ograniczoną odpowiedzialnością, spółka komandytowa w B. złożył na podstawie art. 788 § 1 k.p.c. wniosek o nadanie na jego rzecz klauzuli wykonalności wyrokowi zaocznemu Sądu Okręgowego w P. z 18 stycznia 2007 r. Wnioskodawca wskazał, że jest spółką przekształconą ze spółki przekształcanej C., spółki jawnej z siedzibą w P. Przekształcenie nastąpiło na podstawie art. 551 k.s.h. po uzyskaniu przez spółkę przekształcaną wspomnianego tytułu egzekucyjnego, zaopatrzonego w klauzulę wykonalności.

Sąd Apelacyjny, rozpoznając zażalenie na postanowienie Sądu Okręgowego oddalające ten wniosek powziął wątpliwość - uzasadnioną w przedstawionym Sądowi Najwyższemu do rozstrzygnięcia zagadnieniu prawnym - czy w przypadku przekształcenia spółki handlowej w inną spółkę handlową (w tym wypadku spółki jawnej w spółkę komandytową) dochodzi do sukcesji praw i obowiązków spółki przekształcanej, stanowiącej przesłankę nadania na podstawie art. 788 § 1 k.p.c. klauzuli wykonalności na rzecz następcy prawnego (spółki przekształconej), czy też, ze względu na wynikającą z art. 553 § 1 k.s.h. zasadę kontynuacji w procesie przekształcenia, nadanie takiej klauzuli jest zbędne, a postępowanie egzekucyjne może toczyć się na podstawie dotychczasowego tytułu wykonawczego z udziałem spółki przekształconej.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Judykatura Sądu Najwyższego dotycząca stosowania art. 788 § 1 k.p.c. w związku ze zmianami organizacyjnymi uregulowanymi w przepisach kodeksu spółek handlowych jest skromna, a w odniesieniu do zagadnienia prawnego przedstawionego przez Sąd Apelacyjny, Sąd Najwyższy nie wypowiadał się.

Rozważania i argumenty przedstawione w uzasadnieniu uchwały Sądu Najwyższego z dnia 26 lutego 2015 r., III CZP 106/14 (OSNC 2016 nr 1, poz. 1) stwierdzającej, że art. 788 § 1 k.p.c. ma zastosowanie w razie przejścia uprawnienia lub obowiązku w wyniku przekształcenia przedsiębiorcy w spółkę kapitałową (art. 551 § 5 i art. 584² § 1 k.s.h.), mimo zbliżonego brzmienia przepisów regulujących skutki przekształcenia formy prawnej przedsiębiorcy i przekształcenia

spółek handlowych, nie są przydatne przy rozstrzyganiu przedstawionego zagadnienia prawnego, bowiem między przedsiębiorcą przekształcanym a spółką przekształconą nie zachodzi tożsamość podmiotowa, lecz następstwo prawne będące odmianą sukcesji uniwersalnej. Warto ponadto zaznaczyć, że zbieżność treściowa między art. 26 § 5 zd. 2 k.s.h. i art. 584² § 1 k.s.h. wskazuje na wolę ustawodawcy oparcia przekształcenia przedsiębiorcy w spółkę kapitałową oraz przekształcenia spółki cywilnej w spółkę handlową na tożsamych rozwiązaniach, jeżeli chodzi o przejście praw i obowiązków. Na tle regulacji przyjętej w art. 26 § 5 zd. 2 k.s.h. przeważa pogląd, że z dniem przekształcenia spółki cywilnej w spółkę handlową dochodzi do sukcesji praw i obowiązków spółki przekształcanej (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 9 września 2009 r., sygn. akt V CSK 35/09, nie publ.).

W innej uchwale z dnia 26 września 2014 r., III CZP 46/14 (OSNC 2015, nr 4, poz. 42) wprowadzie Sąd Najwyższy odwołał się do art. 788 § 1 k.p.c., jednak w sytuacji, gdy doszło do połączenia banków przez przeniesienie całego majątku banku przejmowanego na bank przejmujący (art. 124 ust.1 i 3 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. - Prawo bankowe, tekst jedn. Dz. U. z 2012 r., poz.1376 ze zm. w zw. z art.492 § 1 pkt 1 k.s.h.). Przyjęta w uzasadnieniu tej uchwały argumentacja może wskazywać, że kluczowe znaczenie dla takiego rozstrzygnięcia miał fakt, że wierzycielem był bank prowadzący egzekucję na podstawie bankowego tytułu egzekucyjnego.

W rezultacie, żadna z powołanych uchwał nie pozwala na posłużenie się nią przy rozstrzyganiu zagadnienie prawnego, które wystąpiło w niniejszej sprawie.

Podejmując rozważania nad przedstawionym zagadnieniem prawnym należy podnieść, że normatywna konstrukcja przekształcenia spółek handlowych (tzw. przekształcenie *sensu stricto*) opiera się na realizacji zasady kontynuacji (ciągłości). Z zasady tej, wyrażonej w art. 553 § 1 - 3 k.s.h., eksponującej sferę podmiotową przekształcenia wynika, że spółka poddana procesowi przekształcenia jest tym samym podmiotem, a na skutek przekształcenia zmienia się tylko forma prawna prowadzonej działalności. Przekształcenie oznacza zatem zmianę typu spółki przy zachowaniu tożsamości podmiotowej w zakresie praw i obowiązków. W konsekwencji w przypadku przekształcenia nie dochodzi do sukcesji praw i obowiązków. W wypowiedziach przedstawicieli doktryny podkreśla się,

że zarówno przed, jak i po przekształceniu mamy do czynienia z tym samym podmiotem, który w wyniku przekształcenia zmienia jedynie formę prawną („szatę prawną”) na inny ustawowy typ spółki.

Tym założeniom konstrukcyjnym nie przeczy przyjęte w ustawie rozróżnienie terminologiczne pomiędzy „spółką przekształcaną” a „spółką przekształconą”, służy bowiem ono jedynie zasygnalizowaniu zmiany formy prawnej spółki przed i po przekształceniu, nie zaś akcentowaniu odrębności podmiotowo-organizacyjnej pomiędzy spółkami uczestniczącymi w procesie transformacyjnym. Tożsamość podmiotowa spółek oznacza, że spółka przekształcona nie wstępuje w prawa i obowiązki o charakterze cywilnoprawnym przysługujące spółce przekształcanej, lecz z dniem przekształcenia spółce przekształconej przysługują wszelkie prawa i obowiązki spółki przekształcanej (art. 553 § 1 k.s.h.). Innymi słowy, mimo przeprowadzonego przekształcenia nadal w odniesieniu do tych praw i obowiązków chodzi o tę samą spółkę. Wyrażona w art. 553 § 1 k.s.h. zasada kontynuacji obejmuje zarówno prawa i obowiązki prywatnoprawne (art. 553 § 1 k.s.h.), jak i publicznoprawne (art. 553 § 2 k.s.h.). Jej działaniem objęta jest także sfera personalna, bowiem wspólnicy spółki przekształcanej, uczestniczący w przekształceniu, stają się z dniem przekształcenia wspólnikami spółki przekształconej (art. 553 § 3 k.p.c.).

Na istotę zasady kontynuacji (ciągłości) wielokrotnie zwracał uwagę Sąd Najwyższy, podkreślając, że przekształcenie spółki handlowej nie prowadzi do sukcesji, lecz stanowi przypadek kontynuacji, co oznacza, że nie ma poprzednika i następcy prawnego, istnieje natomiast ta sama spółka w zmienionej formie prawnej. W konsekwencji treść stosunków prawnych łączących spółkę z podmiotami trzecimi nie ulega zmianie. Ze względu na ciągłość bytu spółki, nie zmienia się sytuacja jej wierzycieli (wyrok SN z 3 dnia lutego 2006 r., I CK 361/05, OSNC 2006, nr 11, poz.189, postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 3 lutego 2016 r., V CSK 336/15, nie publ.). Podobnie, w odniesieniu do praw i obowiązków wynikających z przepisów prawa pracy, przedstawione podejście zostało przyjęte w wyroku Sądu Najwyższego z dnia 4 września 2014 r., I PK 12/14 (nie publ.).

Zasada kontynuacji (ciągłości) rzutuje nie tylko na ocenę materialno-prawnych aspektów przekształcenia spółki w inną spółkę kapitałową, lecz także na wynikające z niej konsekwencje procesowe. Chodzi zwłaszcza o sposób podejście do stosowania art. 788 § 1 k.p.c. wobec spółki przekształconej.

Przepis ten - co zgodnie i trafnie podnosi się w doktrynie i judykaturze Sądu Najwyższego - dotyczy przypadków następstwa prawnego zarówno pod tytułem szczególnym (najczęściej jest to przelew wierzytelności - art. 509 k.c., przejęcie długu - art. 519 k.c. oraz wstąpienie osoby trzeciej w prawa wierzyciela na podstawie art. 518 k.c.), jak i pod tytułem ogólnym (śmierć osoby fizycznej oraz sukcesja w przypadku osób prawnych i innych podmiotów, np. w wyniku ich podziału, łączenia czy przejęcia majątku). Użyte w tym przepisie sformułowanie „przejście uprawnień lub obowiązków” należy rozumieć jako wszelkiego rodzaju zmiany związane z prawem rozporządzania mieniem, a więc także wywołane ustanowieniem zarządcy masy majątkowej, kuratora spadku, czy wykonawcy testamentu, jak też wygaśnięciem ich funkcji.

Do najczęstszych zmian podmiotowych uzasadniających stosowanie art. 788 § 1 k.p.c. zalicza się wspomniane instytucje prawa cywilnego, jakimi są przelew wierzytelności (art. 509 k.c.), *cessio legis* (art. 518 k.c.) oraz przejęcie długu (art. 519 k.c.), a ponadto dziedziczenie (art. 922 i n. k.c.), nabycie spadku na podstawie umowy ze spadkobiercą (art. 1051 i n. k.c.), indos (art. 921⁹ § 2 k.c.), przeniesienie własności dokumentu na okaziciela (art. 517 § 2 i art. 921¹² k.c.), a także - co istotne w kontekście rozważań wynikających z przedstawionego do rozstrzygnięcia zagadnienia prawnego - łączenie spółek handlowych, przez przejęcie (art. 492 § 1 pkt 1 k.s.h.) oraz przez zawiązanie nowej spółki (art. 492 § 1 pkt 2 k.s.h.).

W literaturze i w przykładowo powołanym orzecznictwie Sądu Najwyższego w zasadzie zgodnie przyjmuje się, że sukcesja uniwersalna uzasadniająca zastosowanie art. 788 § 1 k.p.c. ma miejsce tylko wówczas, gdy zmiany organizacyjno-prawne pociągają za sobą utratę osobowości prawnej przez dotychczas istniejący podmiot, a przepisy prawa przewidują w związku z tym przejście uprawnienia lub obowiązku stwierdzonego w tytule egzekucyjnym (bądź innym akcie zaopatrywanym w klauzulę wykonalności) na inną jednostkę.

Dlatego zdarzeniem uzasadniającym zastosowanie art. 788 § 1 k.p.c. jest połączenie się spółek handlowych zarówno przez przejęcie jak i przez zawiązanie nowej spółki, natomiast przekształcenia organizacyjno-prawne przewidziane w art. 551 § 1 k.s.h. nie prowadzą do powstania nowego podmiotu, *ergo* nie ma podstaw do stosowania art. 788 § 1 k.p.c.

Z przedstawionych rozważań wynika, że skoro przekształcenie nie powoduje zmiany stron w procesie, to wszelkie orzeczenia, które były wiążące dla spółki przekształcanej obowiązują spółkę przekształconą bez konieczności uzyskania na nie klauzuli wykonalności na podstawie art. 788 k.p.c. W rezultacie orzeczenia wydane w postępowaniach z udziałem spółki przekształcanej wiążą spółkę przekształconą.

Spotykane w piśmiennictwie wypowiedzi, oparte na niepogłębionej odpowiednią argumentacją tezie, że przy przekształceniu dochodzi do sukcesji uniwersalnej praw spółki przekształcanej na rzecz spółki przekształconej, co w konsekwencji miałyby usprawiedliwiać stosowanie do takiego procesu transformacyjnego art. 788 § 1 k.p.c., należało uznać za odosobnione.

Z uzasadnienia przedstawionego zagadnienia prawnego wynika, że w niektórych orzeczeniach sądów powszechnych powoływany jest na rzecz koncepcji stosowania art. 788 § 1 k.p.c. - wywodzony z funkcji tego przepisu - argument, że przepis ten służy wykazaniu „każdej zmiany podmiotowej w zakresie praw i obowiązków, które nastąpiły po wydaniu tytułu egzekucyjnego lub w trakcie postępowania sądowego”.

Taki argument - w świetle wskazanej istoty i skutków przekształcenia spółki handlowej w inną spółkę handlową - jest chybiony, został bowiem wyprowadzony z błędnego założenia, że w wyniku procesu przekształcenia spółki następuje również zmiana podmiotu prawa, a tak nie jest, co - jak wykazano - niemal zgodnie podkreśla się w doktrynie i judykaturze Sądu Najwyższego.

Przepis art. 788 k.p.c. dotyczy nieadekwatności treści tytułu egzekucyjnego ze względu na przejście praw lub obowiązków w nim stwierdzonych na inny podmiot (sukcesja uniwersalna lub singularna) po wydaniu tytułu lub w toku postępowania sądowego. Pozwala on na nadanie klauzuli wykonalności na rzecz podmiotu aktualnie uprawnionego lub zobowiązanego do realizacji praw lub

obowiązków stwierdzonych w tytule egzekucyjnym. W tym znaczeniu art. 788 § 1 k.p.c. pełni funkcję identyfikującą oraz ochronną. Pozwala on na uniknięcie zjawiska „dublowania” uprawnienia lub zobowiązania do realizacji praw lub obowiązków stwierdzonych w tytule egzekucyjnym. W ramach postępowania klauzulowanego sąd weryfikuje, czy uprawnienie lub obowiązek stwierdzony w tytule egzekucyjnym przeszedł w wyniku sukcesji uniwersalnej lub singularnej na rzecz podmiotu domagającego się nadania na jego rzecz klauzuli wykonalności. Tym samym przez nadanie klauzuli wykonalności następuje identyfikacja podmiotu aktualnie uprawnionego lub zobowiązanego do realizacji tytułu egzekucyjnego. W przypadku natomiast przekształcenia *sensu stricto* (przekształcenia spółki handlowej w inną spółkę handlową) trudno dopatrywać się uzasadnienia dla realizacji opisanych funkcji. Z dniem przekształcenia, to jest z chwilą wpisu spółki przekształconej do rejestru, spółce przekształconej przysługują wszystkie dotychczasowe prawa i obowiązki spółki przekształcanej. Jednocześnie sąd rejestrowy z urzędu wykreśla spółkę przekształcaną (art. 552 i 553 § 1 k.s.h.). Jeżeli więc przekształcenie nastąpiło po wydaniu tytułu egzekucyjnego, ale przed nadaniem mu klauzuli wykonalności, sąd powinien uwzględnić nową firmę spółki przekształconej w treści postanowienia o nadaniu klauzuli wykonalności, mając na względzie treść art. 554 k.s.h., który stanowi, że w przypadku, gdy zmiana brzmienia firmy dokonywana w związku z przekształceniem nie polega tylko na zmianie dodatkowego oznaczenia wskazującego na charakter spółki, spółka przekształcona ma obowiązek podawania w nawiasie dawnej firmy obok nowej firmy z dodaniem wyrazu "dawniej", przez okres co najmniej roku od dnia przekształcenia.

Jeżeli przekształcenie nastąpiło po nadaniu tytułowi egzekucyjnemu klauzuli wykonalności, to taki tytuł wykonawczy może stanowić podstawę egzekucji na rzecz lub przeciwko spółce przekształconej. Wykazanie uprawnień do realizacji takiego tytułu powinno nastąpić przez przedłożenie odpisu z rejestru przedsiębiorców Krajowego Rejestru Sądowego (KRS), wskazującego na przeprowadzone przekształcenie spółki w inną spółkę handlową.

Pamiętać ponadto należy, że jest regułą obowiązującą w postępowaniu egzekucyjnym, że wierzyciel z przysługującego mu świadczenia uzyskuje tylko

jeden tytuł wykonawczy. Wszelkie przypadki, gdy dochodzi do powstania nowych tytułów zostały enumeratywnie wskazane w ustawie i są wykładane w sposób restrykcyjny. W przypadku przekształcenia spółki handlowej sięganie do art. 788 § 1 k.p.c. musi zatem budzić zastrzeżenia, bowiem jego użycie może doprowadzić do oddania do dyspozycji wierzyciela zdublowanego tytułu wykonawczego, z których oba, w razie nieprzedłożenia odpisu z KRS, mogą zostać potraktowane przez organy egzekucyjne, jako aktualne. Rodzi to ryzyko prowadzenia egzekucji przez ten sam podmiot na podstawie dwóch tytułów wykonawczych.

Przedstawione rozważania prowadzą do wniosku, że przepis art. 788 § 1 k.p.c. nie ma zastosowania w razie przekształcenia spółki handlowej w inną spółkę handlową na podstawie art. 551 § 1 k.s.h. Takie stanowisko utrzymuje pewną spójność systemową, bowiem w przypadku przekształcenia *sensu stricto* (przekształcenie spółki handlowej w inną spółkę handlową) pozostaje ono w zgodzie z zasadą kontynuacji, w odniesieniu natomiast do procesów transformacyjnych w postaci przekształcenie spółki cywilnej w spółkę handlową oraz przedsiębiorcy jednoosobowego w spółkę kapitałową podtrzymuje - wyrażony w judykaturze Sądu Najwyższego - pogląd, że są one oparte na konstrukcji sukcesji praw i obowiązków na rzecz spółki przekształconej.

Z tych przyczyn podjęto uchwałę, jak na wstępie.

kc

jw